

Kan tændstikker ha en egen identitet? Er spillekort kunst? Kan broer og kaffekander ha en sjæl? Dansker, virksomme inden for foto, design, mode, musik, møbler, arkitektur m.v., repræsenterer en syn på hverdagsprodukter ud fra iblandt helt nye perspektiver.

Danmark har sat sit præg på verdens kultur to gange i vores historie. Den første gang var, da vikingerne for 1.000 år siden satte et 'Made in Denmark' mærke på redskaber, sprog og idéer over store dele af Europa. Den anden gang var, da begrebet '**Danish Design**' i 40'erne og 50'erne nåede verdensberømmelse, båret frem af de nye muligheder, der åbnede sig efter krigen, af den samtidige tilstedeværelse af en række designere i verdensklasse, af et fælles miljø og af den internationale succes (illustreret af Poul Henningsens PH-lamper, Hans J Wegners 'runde stol', og Jørgen Rasmussens KEVI skærmrulle for kontorstole).

Design er i dag langt fra begrænset til de velkendte fysiske størrelser, vi forbinder med objekterne omkring os, husene, vi lever i, designhistoriens mesterværker. Design udfolder sig på **alle** niveauer i vores samfund - fra de millioner af anonyme genstande, der overalt fylder dagliglivet til de mest markante konstruktioner i vores samtid - fra tandbørster til Grundfos pumper, fra økohuse til rumstationer, fra Internet til syntetiske smagsstoffer møder vi en verden af design.

Begrebet Dansk Design knytter sig også til en udvikling, der var startet i århundredets første tiår. Med Bauhaus og den internationale stil var der i **20**'erne kommet noget nyt ind i verden i skikkelse af produkter og bygninger, hvis udtryk er baseret på en tilbagevenden til den rene funktion og et manifestagtigt fravær af dekoration. Funktionalismen blev en ideologi og, hvad der ikke var dens oprindelige hensigt, også en stil. Formidealet blev den rette linie og den plane flade, cirklen og kuglen, vinklen og keglen. Bygninger og produkter blev tvunget ind i denne simple geometri, uanset om det var naturligt for funktionen eller ej. Det blev i mange henseender et formsprog,

Dansk Design introducerede noget af det, funktionalismen savnede: En mere organisk opfattelse af formen, en dyb respekt for funktionen og en ægte interesse for spillet mellem brugeren og hans redskaber og omgivelser. Tingene skulle forenkles, men ikke forsimples. Og oplevelsen skulle ikke kun være visuel, men tale til vores bevidsthed og alle vore sanser; selvfølgelig kommer design til udtryk gennem et produkts æstetik. Men uanset hvor smukke de klassiske danske designs er, stræbte deres skabere sjældent efter skønhed direkte. De søgte snarere at løse et problem på så enkel en måde som muligt, men uden at gøre vold på opgavens kompleksitet, og uden nogen sinde at glemme, at et nyt produkt først og fremmest skal være et godt redskab for brugerne, men også skal spille godt sammen med omgivelser og miljø. Dette er **kernen** i dansk design. Med dette som udgangspunkt bliver det klart, at dansk design ikke er en stil eller en mode, men udtryk for - og resultat af - et sæt af mål og værdier, som har gyldighed over meget lang tid.

Her har der fundet en udvikling sted gennem årene, idet design i sin tid først og fremmest stod for en egenskab ved det produkt, der skulle sælges. I dag er der en samtidighed i planlægningen af indhold og form. Design er blevet en integreret del af produktudviklingsprocessen og ikke kun noget, der ligger i dens start eller i dens slutning. I dag indgår der også et element af design i hele værdikæden, i den kommunikation, der ledsager produktet til markedet, i de omgivelser, det sælges i, i emballeringen og i den efterfølgende service. Via udviklingen af deres varemærker, branding, knytter mange virksomheder også en forbindelse mellem produktets egenskaber og virksomhedens værdier.

De frembringelser, der lå bag begrebet Danish Design i **40**'erne og **50**'erne var næsten alle '**nære**' ting, møbler, belysninger, tekstiler, redskaber til hus og hjem, der i bogstaveligste forstand udgjorde et sammenhængende billede, miljøer man kunne tage fotos af. Det gjorde dem umiddelbart forståelige - og til oplagte emner for en række succesfulde udstillinger i udlandet. Dette nye nationale design fik liv og kraft gennem banebrydende arbejder af tidens bedste arkitekter og designere i samspil med gode snedker- og håndværksmestre, synliggjort gennem de berømte årlige Snedkernes Efterårsudstilling (1926-1968).

Blandt vigtige kilder til inspiration og udvikling var arkitekten, samfundskritikeren og forfatteren, Poul Henningsen, møbelarkitekten Kaare Klint, grafikereren og offentlig-designeren Knud V Engelhardt. Til de tidlige inspirationer hører også arkitekten og byplanlæggeren Steen Eiler Rasmussens udstilling 'Britisk Brugskunst' på Kunstindustrimuseet (1932-33). Den markerede mange af de idealer, som senere skulle blive et kendetegn for dansk design.

Med til billedet hører, at disse designere havde den lykke at samarbejde med en række producenter, som besad viljen og evnen til at identificere og udvikle designtalent og til at omsætte det til produkter, som hele verden - uden at vide det - ventede på. Af afgørende betydning for markedssucces var det forhold, at Danmark blev industrialiseret sent og havde en levende håndværkstradition og håndværkets kvalitetsbegreber at bygge på, da den industrialiserede produktion for alvor kom ind i billedet.

Uddannelser af høj kvalitet inden for håndværk, arkitektur og kunsthåndværk, også i skikkelse af egentlig metodeudvikling som Kaare Klints systematiske studier af opbevaringsmøblernes mål og funktioner, var en anden af det danske designs forudsætninger.

Hvis man vil rette sig ind på studier inden for design, eller formgivning i almindelighed, så findes der mange veje at gå. Industridesign er en af dem, andre må være grafisk formgivning, møbel- og tekstildesign, webdesign eller arkitektur, for kun at nævne nogle af dem.

Det har i mange år været diskuteret blandt fagfolk, hvad fordelingen mellem håndværk, kunsthåndværk og design er i fremkomsten af begrebet dansk design. Givet er det, at **håndværket** og **kunsthåndværket** har ydet afgørende bidrag i udviklingen. Inden for et traditionelt kunsthåndværksområde som keramikken bør navne som Nathalie Krebs, Eva Stæhr Nielsen, Gertrud Vasegaard og Axel Salto nævnes. Inden for området sølv bør særligt nævnes Henning Koppel og Kay Bojesen. Og på tekstilområdet Lis Ahlmann, Vibeke Klint, Jette Nevers og Kim Naver.

En kunsthåndværker udfører selv det, han eller hun designer. Med denne definition af kunsthåndværket er det også klart, at mange af fagets udøvere både er kunsthåndværkere og industrielle designere, som tegner produkter, der fremstilles industrielt.

De idealer, der ligger til grund for det danske design inden for de traditionelle designområder finder også udtryk inden for den rent **industrielle design**. Dansk industriel design findes i dag ikke kun på traditionelle design-områder, men er spredt over et langt videre produktområde end tidligere.

Blandt nutidens design-orienterede virksomheder findes således virksomheder som Bang & Olufsen, LEGO Gruppen, Kompan, Danfoss, Grundfos, VELUX, Eskofot og mange andre, hvor det ikke er indlysende, at design må være en del af virksomhedens produktstrategi. De har en meget klar og kvalitetspræget designprofil – og har i de fleste tilfælde haft det fra Dag nr. 1.

Men den designbaserede virksomhed er en orientering der i mange virksomheder endda slår igennem ikke kun på produktsiden, men i hele virksomhedens strategi og den måde, dens værdier kommer til udtryk på gennem produkter, grafisk kommunikation og arkitektur. Blandt de mest markante er her virksomheder som GORI, Coloplast og Novo Nordisk.

Eksempler på industridesign er fjernsynsapparater og trafiklys, computer-skærmer og termosere, grammofonspillere og kastruller. Bag danske industridesigners arbejde ligger et grundsynspunkt på design, der peger tilbage til tiden før design blev et modefag - eller modefænomen om man vil. Til et syn på designeren som seriøs håndværker med indsigt i materialer, teknik og produktion og som innovativ fortolker af menneskelige behov. Hos disse håndværkere går de tekniske og kunstneriske indsigter hånd i hånd med en udpræget evne til at formidle egne overvejelser på området.

Pionervirksomheden var her Bernadotte + Bjørn, Danmarks første industrielle design tegnestue, designerne Henning Moldenhawer, Jacob Jensen og i dag David Lewis, Jan Trägårdh, Henning Andreasen, Erik Magnussen, Knud Holscher, Dissing+Weitling, Christian Bjørn, Niels Jørgen Haugesen og nu med en ny generation af unge designere, hvoraf flere er kommet fra udlandet for at leve og arbejde her. Nutidens danske industrielle design indtager fortsat en fornem international position - noget, som bekræftes af Danmarks placering i konkurrencen om internationale udmærkelser som Den Europæiske Designpris og de japanske G-mark Grand Prix og International Design Award.

På **møbelområdet** - et felt, som også har gennemlevet en betydelig industrialisering - tegnes designfaget af blandt andre de følgende pionerer:

- Hans J Wegner var snedkeren, som tænkte formen ud fra, hvordan en håndværker, som besad både fantasi og en dyb forståelse for materialet og dets muligheder, ville løse opgaven. 'Tag materialet væk, hvor der ikke er brug for det'. Et princip, der er grundlæggende for naturens design.

- Finn Juhl var formgiveren og kosmopolitten, som løste store indretningsopgaver for FN i New York og for SAS. Han tog udgangspunkt i formen og fik så senere - med gode teknikeres hjælp - gjort det muligt også at fremstille sine møbler.

- Arne Jacobsen var modernisten og minimalisten, ham som drev konstruktionen til grænsen af det teknisk mulige for at gøre den mest muligt elegant - koste, hvad det ville. Og så var han æstetiker med det meget sikre blik for formen, tænkt i nye materialer. Funktionalist, ja, men på bunden også romantiker.

- Børge Mogensen var systematikeren, som tænkte og analyserede sig frem til dimensioner og funktioner via et nøje studium af opgaverne. Som sin lærer, Kaare Klint, så han ikke noget problem i at lade sig inspirere af klassiske forbilleder, specielt de amerikanske Shakere.

- Poul Kjærholm var perfektionist inden for rammerne af den funktionelle tradition. Men til forskel fra pionererne fra 20'erne - som kunne skabe møbler, der blev symboler for den nye stil, men sjældent fik detaljerne med - førte han konstruktivt sine designs hele vejen igennem.

- Og Verner Panton blev konceptskaberen og gøgleren, som med en hurtig hånd førte en ny konstruktion eller et originalt koncept igennem i et øjebliks inspiration. Men samtidig var han designeren, som arbejdede i ti år med den stol, som mere end noget andet møbel er blevet et ikon for det 20'ende århundredes design, Panton-stolen for Herman Miller og Vitra.

Mange af de værdier, som ligger bag det danske design på produktområdet, kommer også til udtryk inden for det **grafiske design**. Professor Gunnar Biilman Pedersen var en pioner inden for den klassiske tradition, og efter ham blandt andre grafikerne Erik Ellegaard Frederiksen og Claus Acton Friis.

Inden for den **industrielle grafik** var pionererne Verner Neertoft, hvis arbejder for Bang & Olufsen i 60'erne er i verdensklasse, Jørgen Oksen med banebrydende arbejder for Landbrugets Afsætningsudvalg og Niels Hartmann, som lancerede de første store designprogrammer med arbejder for bl.a. Superfos, Handelsbanken og GORI.

Tekstiler er et af de traditionelle danske design områder. Blandt pionervirksomhederne var Unika Væv, Georg Jensen Damaskvæveriet i Kolding og Gabriel og senere Kvadrat.

Erhvervsområdet **beklædning** har indtaget en speciel stilling inden for dansk design, både via de hastige modeskift og gennem en international orientering. Gennem de senere år har en række virksomheder skabt sig en international position på dette meget konkurrenceprægede område. Det gælder blandt andre InWear, Carli Gry, Huset Sand og Red & Green m.fl. Konceptet er her, at en stor del af salget finder sted gennem egne butikker eller shops i shoppen over hele verden.

Offentligt design - design, som stilles til rådighed for alle - udgør et stort og selvstændigt dansk design-område. Blandt design-pionererne var inden for transportdesign var Knud V Engelhardt og Ib Lunding med deres designs for Københavns Sporveje, og senere DSB, hvor arkitekten Jens Nielsen som designchef fra begyndelsen af 70'erne blev den drivende kraft i gennemførelsen af en designpolitik, som kom til at præge hele virksomheden - og satte den på verdenskortet for design.

Et andet af de områder, som kommunikerer med stigende styrke og synlighed er **Corporate Identity**, dvs. de midler en virksomhed eller organisation benytter til at udtrykke sin opfattelse af egen identitet. Corporate Identity kommer til udtryk i alt fra brevpapir og logo til farver- og uniformsvalg samt i mere abstrakte ritualer omkring ledelse, arbejdsmiljø og service, som tilsammen skaber virksomhedens identitet indadtil og udadtil. Også på dette felt er dansker blevet berømte pionerer, fx Jens Nielsen på DSB. De skabte en helstøbt og nuanceret designidentitet, som placerede Danmark på verdenskortet og medførte, at private og offentlige virksomheder og organisationer verden over begyndte at indføre Corporate Identity som forretningsmæssigt redskab til at øge synlighed og understrege identitet.

Selvom emnet **bygningsarkitektur** her ikke vil blive særlig uddybet, må der alligevel peges på, at danske bygningsarkitekter, og deriblandt adskillige berømte navn, nyder en meget høj anseelse verden over. Jørn Utzon (1918-) er uden tvivl den mest fremragende på området. Sydney Opera (1957-73), Kingohusene i Helsingør, Bagsvaerd kirke, Kommunehuset i Fredensborg, Museet i Silkeborg, Municipal Theatre i Zürich, Haus des Architekten auf Mallorca Porto Petro, Parliamentary Building Kuwait, og et besøgscenter til landskabet Samsø, er en del af alle hans beundrede værker. Hans to sønner, Kim og Jan, er gået i sin fars fodtrin. De har deltaget i projekter sammen med sin far, fx. fik de i opgave at designe og møblere the Paustian Furniture House i vandbunden nede i Københavns havn (1985).

Herudover kan nævnes moderne arkitekter som Thomas Nørgaard, Torsten Thorup og Jørgen Waring, samt prisede tegnestuer som Bplus og Entasis Architects - der går stort ry af deres evner.

Store Bælt broen imellem Sjælland og Fyn er et andet dejligt eksempel på dansk design og konstruktions-evne. Og i Sverige er der siden flere årtier tilbage en meget stor interesse for danske huse, især de så kaldte SIBA-huse. Disse huse er meget efterspurgt og betinger en høj pris, bl.a. fordi de har en dansk design.

Den enorme **højagtelse**, som dansk design nyder i verden, er i en høj grad baseret på drømmen om en bedre boligstandard og en bedre livsstil. Det er dette som henvend tyve danske virksomheder indenfor fjernvarme- og byggesektorerne samt fra arkitekt- og boligindretningsbrancherne forsøger at stige på, når de nu i 2002 tager hul på et stort anlagt eksportfremstød i folkerepublikken **Kina**.

Det er fjerde år i træk, at Kina er i fokus for et dansk fremstød på fjernvarmeområdet. Denne gang er branchen repræsenteret af Grundfos, APV Products, Hydro-X International, ABB, Danfoss, Kamstrup og Esscano Power samt European Institute of Environmental Energy fra Herning samt Danish Board of District Heating, som organiserer virksomheder i branchen.

Til gengæld er det første gang, danske arkitekter og virksomheder på området for boligindretning og møbeldesign så massivt som tilfældet er i disse dage retter blikket mod det kinesiske marked. De deltagende danske arkitektfirmaer er AA Arkitekter, Arkitektgruppen Aarhus, 3XNielsen fra Aarhus samt firmaet Schmidt, Hammer og Lassen, der også er fra Aarhus. Endelig deltager PLH arkitekter fra København.

Arrangementet er en kombination af seminarer, udstillinger, en dansk arkitekts oplæg om dansk livsstil samt individuelle kontaktmøder mellem danske og kinesiske virksomheder arrangeret af handelsafdelingen ved den danske ambassade i Beijing. Formålet med arrangementet er fra dansk side at slå på tromme for mulige danske kommercielle kontakter til det gigantiske **olympiske** byggeri, som byen har kastet sig ud i sammenhæng med værtskabet for de Olympiske Lege i Beijing i 2008.

Fremstødet handler om at præsentere danske møbler og det bedste Danmark har at byde på indenfor boligindretning. Det sker ved indvielsen af et usædvanligt fælles dansk-kinesisk byggeri-projekt, hvor danske virksomheder har fået lov til at være junior-partnere i et stort lejlighedsbyggeri med i alt 3.600 ejerlejligheder. To lejligheder i byggeriet er udelukkende indrettet med danske materialer fra loft til gulv. I lejlighederne er der bl.a. trægulve fra Junckers, døre fra Vest-Wood, køkkener og badeværelser fra HTH, lamper fra Louis Poulsen og møbler fra Fritz Hansen, Montana og Fredericia Furniture samt meget andet godt og funktionelt dansk kram, som de mulige kinesiske lejlighedskøbere får adgang til at tage nærmere i øjesyn.

Det har været ret sjovt at se, hvordan bygherren i deres salgsmateriale har slået på, at byggeriet har haft en dansk arkitekt og har dansk design. Det er **første gang**, en kinesisk bygherre på den måde har taget så mange virksomheder fra **et** andet land om bord !

Fremtidige udviklingslinier for dansk design er vanskelige at sige noget med vished om. Design handler grundlæggende om at skabe værdi, reel og oplevet værdi. Derfor har design en afgørende betydning også på eksportmarkederne, hvor det for Danmark er vanskeligt eller umuligt at klare sig i en konkurrence kun på pris. De værdier og idealer, som engang var unikke for Danmark, er i dag blevet internationale, principper der indgår i undervisningen på designskoler over hele verden. Danske designere har, ved at fortolke, hvad elementære redskaber gerne vil være, skabt designs, som er blevet arketyper. Dermed er de ikke længere danske.

Til gengæld er de så aktuelle som nogen sinde - i en tid, som vil blive præget af knappe ressourcer, økonomi i materialeforbrug og form, øgede krav til produkterne og hvor samspillet mellem bruger og redskab får en helt ny betydning for fremtidens mange interaktive produkter.

Fremtidens danske design vil derfor formentlig at komme til at dække helt nye produktområder. Vi vil se mange hi-tech og immaterielle produkter, hvis væsentligste design ligger i den måde, de vekselvirker med brugeren på. Vi vil se produkter, som er ansvarlige over for miljø og ressourcer på en helt anden måde end nu. Og vi vil se produkter som bevidst ikke kun kræver færdigheder, men også udvikler færdigheder og opbygger samvær, og produkter, der bevæger sig hen over grænsen mellem arbejde og leg.

Internationale udmærkelser, heriblandt Mathsson-prisen, Dansk Designråds Årspris, The Brunel Award, Lunning Prisen, ID- og IG-Prisen, er meget ofte blevet, og bliver, tildelt danske designere. Og sådan nogle udmærkelser er også et påmindelse om, hvordan design, hvis det ses i rette perspektiv, kan bidrage til at øge livskvaliteten på alle niveauer i vores samfund. For dette vider vi alle på kloden de mange fremragende danske designere en rungende **Tak !!**